

INICIATĪVAS UN PASĀKUMI TĪRĀKAI PIEKRASTEI

*Padomdevējs jūras
piesārņojošo atkritumu (JPA)
vietējo rīcības plānu izstrādē*

This publication has been produced with the financial assistance of the European Union within the project **“Estimation, monitoring and reduction of plastic pollutants in Latvian-Lithuanian coastal area via innovative tools and awareness raising/ ESMIC”** (No: LLI-525). The contents of this publication are the sole responsibility of Foundation of Environmental Education Latvia and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

Project **“Estimation, monitoring and reduction of plastic pollutants in Latvian-Lithuanian coastal area via innovative tools and awareness raising/ ESMIC”** aims to develop a sustainable, cost-effective framework for plastic litter detection, monitoring and management in marine and coastal environments. Plastic litter is linked with negative economic, social and ecological consequences and common challenges related to plastic litter are complex: increasing amounts of microplastic, direct harm to the marine biodiversity and negative impacts on recreational activities. Absence of physical coastal borders between Latvia and Lithuania means that actions taken in one country might affect the other. Plastic that accumulates in algal wracks on the shore or in algal scum might be a target area for plastic pollution estimation and mitigation measures. The project aims to link remotely sensed features (Earth observation from space and drones) with marine plastic litter in such areas and suggest a joint and efficient approach for monitoring and management, which can be used by municipalities or national authorities in Lithuania and Latvia. Moreover, in relation with a single-use plastic ban from the year 2021 project aims to screen alternatives to replace single-use plastic, assess environmental, social and economical impact of marine litter pollution and it's reduction; engage consumers, retailers, local municipalities, industry representatives,

residents, environmental groups and tourism associations – to ensure broad support of a ban of single plastic use in coastal areas.

This project is funded by the European Union within the Interreg V-A Latvia – Lithuania Cross Border Cooperation Programme 2014-2020. The Programme aims to contribute to the sustainable and cohesive socio-economic development of the Programme regions by helping to make them competitive and attractive for living, working, and visiting.

Project duration: 01.01.2020. – 30.09.2022.

Total projects size is 449 574.87 EUR. Out of them co-funding of European Regional Development Fund is 382 138.64 EUR.

Project partners:

Klaipeda University
Klaipeda Science and Technology Park
Latvian Institute of Aquatic Ecology, Agency of Daugavpils University
Foundation for Environmental Education/ FEE Latvia

<https://latlit.eu/esmic/>

<https://europa.eu/>

PRIEKŠVārds

Jūras piesārņojošie atkritumi ilgu laiku bija apzināta vides problēma, tomēr tā neizpelnījās būtisku uzmanību un bieži tiek uzskatīta par pašsaprotamu patēriņa blakusproduktu, kas rada galvenokārt estētiskas problēmas. Tomēr pēdējā desmitgadē, pateicoties jauniem zinātniskiem atklājumiem, kas pievērsušies atkritumu – galvenokārt plastmasas frakciju – vides ietekmēm, šī vides problēma ir nonākusi gan sabiedrības, gan lēmumu pieņēmēju uzmanības lokā un fokusā.

Šobrīd tā ir atzīta par vienu no nopietnākajiem draudiem jūru un okeānu ekosistēmām divdesmit pirmajā gadsimtā. Tādēļ starptautiskās institūcijas, lēmumu pieņēmēji, sabiedriskās un akadēmiskās organizācijas aktīvi strādā pie praktiskiem risinājumiem. Liela nozīme problēmas aktualizācijā ir bijusi sabiedriskajām organizācijām un vietējām interešu grupām, kas nenogurstoši ir darbojušās gan datu apkopošanā, gan risinājumu popularizēšanā.

Ir pierādījies, ka jūras piesārņojošo atkritumu jomā, neskatoties uz starptautiskā un nacionālā līmeņa lēmumu nozīmi, daudzi efektīvākie risinājumi ir rodami tieši vietējā līmeņa rīcībā. Tādēļ pašvaldībām un vietējā līmeņa organizācijām vai interešu grupām ir nepārvēr-

tējami būtiska loma nepieciešamo pasākumu un risinājumu identificēšanā un īstenošanā.

ESMIC projekta ietvaros mēs esam pievērsušies jūras piesārņojošo atkritumu problemātikai tieši Baltijas jūras kontekstā, koncentrējoties uz Latvijas un Lietuvas piekrasti. Tādēļ esam priecīgi, ka viens no projekta rezultātiem ir šis materiāls, kurā vienkāršā formātā ir apkopota plaša pieredze un informācija par efektīvām vietējām rīcībām jūras piesārņojošo atkritumu problēmas risināšanai. Ceram, ka materiāls sniegs iedvesmu vietējā līmeņa organizācijām un citām ieinteresētajām pusēm praktisku pasākumu uzsākšanai.

Mēs esam pārliecināti, ka šeit apkopotās rīcības un pasākumi var sniegt būtisku pozitīvu pievienotā jūras piesārņojošo atkritumu problemātikas risināšanā Baltijas jūras reģionā, konkrētāk - Latvijas un Lietuvas piekrastē, ar tās līdzīgo situāciju.

ESMIC projekta komanda
Vides izglītības fonds

IEVADS

Jūras piesārņojošie atkritumi (JPA) ir kļuvuši par nopietnu vides apdraudējumu globālā līmenī, sevišķi okeāna un jūru ekosistēmām. Katru gadu, nenodrošinot pietiekamu apsaimniekošanu un prevenciju, milzīgs atkritumu daudzums nonāk okeānu ekosistēmās, radot ekoloģiskas, ekonomiskas, veselības un dzīves kvalitātes problēmas. Sevišķu satraukumu pēdējā laikā rada tieši plastmasas atkritumi, pieaugot pierādījumu apjomam par to negatīvo ietekmi uz ekosistēmām.

Lai gan joprojām ir ērti uzskatīt, ka galvenā problēma JPA kontekstā ir sasaistāma ar jūras transportu un pārvadājumiem, aktuālajās izpētēs ir skaidri identificēts, ka sauszemes izcelsmes atkritumu īpatsvars ir krietni lielāks. Tāpat arī upju ienestie atkritumi no aglomerācijām ir daļa problēmas – līdz ar to risinājumi bieži vien arī var būt ļoti lokāli.

Arī Baltijas jūras reģionā arvien nopietnāka problēma, līdzīgi kā citur pasaulē, ir tieši plastmasas atkritumi. To īpatsvars no kopējā atkritumu apjoma pēdējās desmitgades laikā turpina stabili palielināties. Tā, piemēram, Latvijas piekrastē pēdējo desmit gadu laikā plastmasas atkritumu īpatsvars ir palielinājies no 50% līdz 60% no visiem kampaņas “Mana Jūra” izpēšu

ietvaros reģistrētajiem atkritumiem. Turklāt seši no desmit visbiežāk piekrastē atrodamajiem atkritumiem ir tieši plastmasas materiāli. Līdzīga situācija ir arī citās Baltijas jūras reģiona valstīs.

Jūrā atkritumi nonāk daudzos veidos un pa dažādiem ceļiem. Iemesls var būt nepietiekoša atkritumu apsaimniekošana, ūdens attīrīšanas iekārtu neatbilstošs tehniskais stāvoklis un pārplūdes, kā arī nepietiekama izpratne un rīcība dažādos tautsaimniecības sektoros. Protams, arī patērētāju atbildības trūkums ir viens no svarīgākajiem iemesliem.

Tieši tādēļ pašvaldību līmenis ir tik būtisks mēģinājumiem panākt situācijas uzlabojumus, jo tieši vietējā līmenī visbiežāk ir iespējams atrast efektīvākos risinājumus un pasākumus, kas var novērst atkritumu nonākšanu apkārtējā vidē un jūras ekosistēmās.

Pēdējos gados Eiropas Savienībā ir pastiprinājušies arī starptautiskie centieni un mēģinājumi radīt apstākļus tīrākai jūrai un piekrastei. Eiropas Komisijas jaunie likumdošanas un politikas dokumenti koncentrējas gan uz aprites ekonomikas veicināšanu, gan dažādu plastmasas materiālu ražošanas un lietojuma ierobežojumiem. Kā stūrakmens Eiropas likumdošanā JPA jomā minama Jūras stratēģijas pamatdirektīva (2008/56/EC), kas pirmā nodrošināja, ka šai tēmai tiek pievērsta pienācīgā uzmanība, nosakot, ka jūras piesārņojošo atkritumu daudzums un tā īpašības nedrīkst negatīvi ietekmēt piekrastes un jūras vidi. Tādējādi JPA kļūva par vienu no laba jūras vides stāvokļa kvalitatīvajiem raksturlielumiem jeb deskriptoriem.

Savukārt plastmasas atkritumu krīzes risinājumi Eiropas mērogā, tai skaitā arī attiecībā uz JPA, rodami Eiropas Komisijas Plastmasu Stratēģijā (COM (2018) 28 final).

Tās noteikto rīcību ietvaros Eiropas Savienības mērogā jau ir uzsāktas pirmās visaptverošās iniciatīvas, sākot jau ar Eiropas Parlamenta un Padomes *Direktīva* (ES) *2019/904* (2019. gada 5. jūnijs) par konkrētu plastmasas izstrādājumu ietekmes uz vidi samazināšanu. Šajā Direktīvā ir formulētas konkrētas un ambiciozas iniciatīvas, kas sniegs ieguldījumu arī JPA situācijas uzlabošanā, piemēram:

- atsevišķu vienreizlietojamo plastmasas produktu aprites ierobežojumi, ja tiem ir alternatīvas;
- ēdiena plastmasas iepakojuma trauku samazināšana, kā arī plastmasas izstrādājumu plašāka un precīzāka marķēšana;
- paplašināto ražotāju atbildības sistēmu ieviešana smēķēšanas atkritumu un nolietoto zvejas rīku jomās;
- ambiciozi mērķi plastmasas pudelju savākšanā (90% līdz 2029. gadam, 77% līdz 2025. gadam), kā arī dizaina prasības, kas novērš atkritumu radīšanu;
- mērķis panākt, lai līdz 2025. gadam vismaz 25% no aprītē esošām plastmasas pudelēm ir izgatavotas no pārstrādāta PET materiāla u.c.

Arī nacionālā līmenī daudzviet, ņemot vērā sabiedrības pieaugošo izpratni un interesi, tiek domāts par pasākumiem JPA situācijas uzlabošanai.

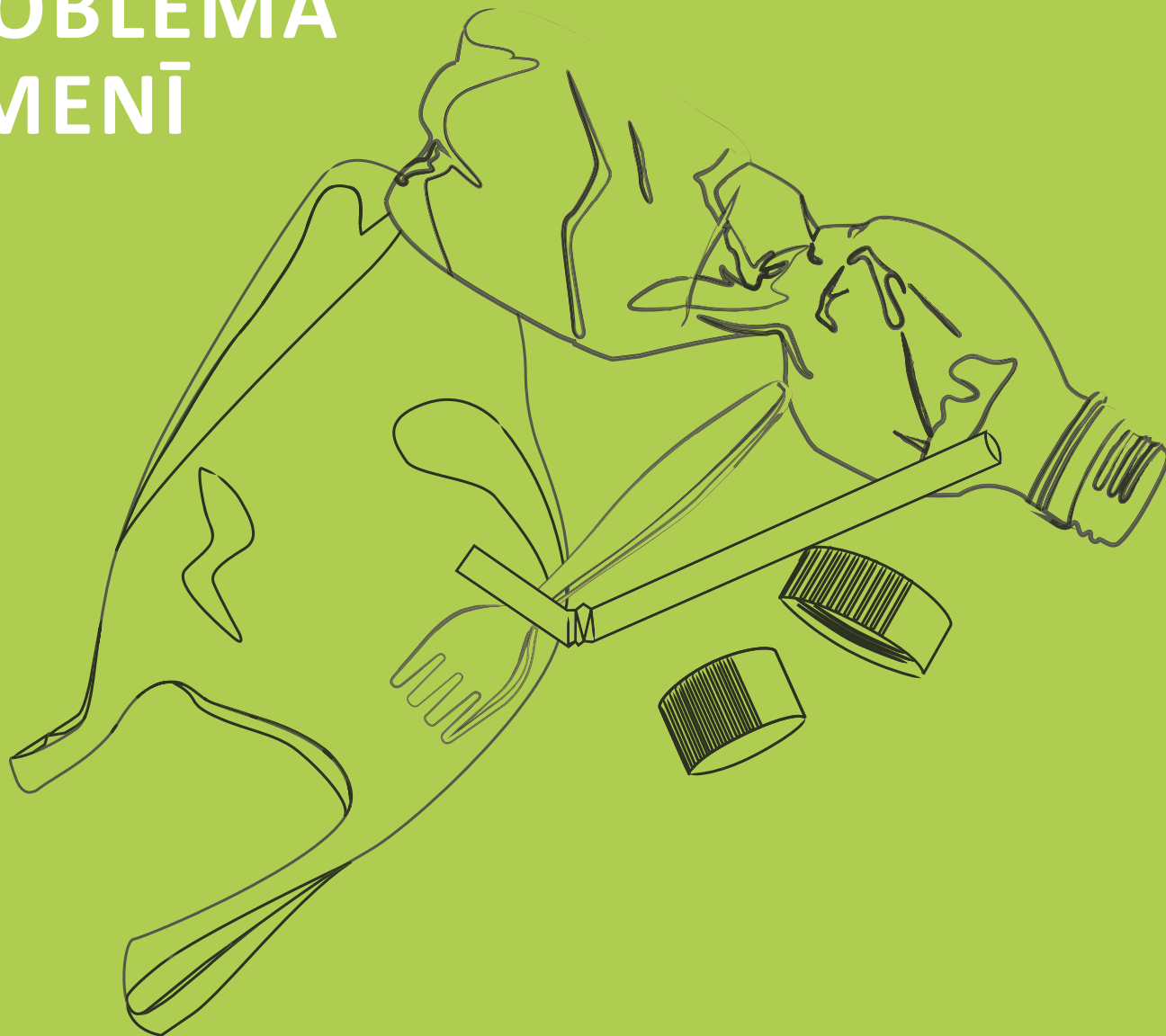
Tomēr, neskatoties uz iepriekš minēto, tieši vietējais – kopienu un pašvaldību – līmenis ir izšķirošs gan tādēļ, ka jebkādiem lēmumiem nacionālā vai starptautiskā līmenī ir jābūt pilnvērtīgi ieviestiem, gan arī tādēļ, ka vietējā līmenī ar vienkāršām un izmaksu ziņā efektīvām rīcībām ir iespējams nodrošināt vislielāko ieguvumu.

Vispirms jau, pašvaldībām ar vietējās sabiedrības atbalstu ir visprecīzākā iespēja pārzināt atkritumu noslodzi un problēmu zonas savā teritorijā. Nākamais būtiskais solis, kur iespējams, ņemot vērā vietējo situāciju, ir vietējā rīcības plāna izveide vai konkrēto prevencijas rīcību iestrādāšana plašākos plānošanas dokumentos. Šie divi soļi nodrošina turpmākās praktiskās iniciatīvas pašvaldības mērogā uzlabojumiem tīrākai piekrastei un jūrai.

Jāatzīst, ka šie soļi, ņemot vērā gan reģionālās, gan nacionālās atšķirības saistībā ar pašvaldību kompetenci un lomu, nav vispārīgi kopējami. Tāpat arī tie var aizņemt laiku. Tomēr praktiskās vietējās rīcības – sākot ar infrastruktūras un apsaimniekošanas prakses uzlabojumiem līdz pat stingrākiem vietējiem nosacījumiem un atkritumu rašanās prevencijas pasākumiem – nes ātrus un iedvesmojošus rezultātus. Turklāt pašvaldībām ir pieejams plašs instrumentu klāsts praktiskajiem pasākumiem, sākot jau ar sabiedrības informēšanu, iesaisti un izglītošanu, kā arī sadarbības veicināšanu vietējā līmenī.

Tādēļ ceram, ka šis materiāls, kurā ir apkopoti labās prakses piemēri un datus balstīti ieteikumi, kļūs par iedvesmu praktiskām un efektīvām rīcībām vietējā līmenī tīrākai Baltijas jūrai un mūsu kopīgai piekrastei.

JPA UN PLASTMASAS ATKRITUMU PROBLĒMA PAŠVALDĪBU LĪMENĪ

PLASTMASAS ATKRITUMU DZĪVE LATVIJAS PIEKRASTĒ

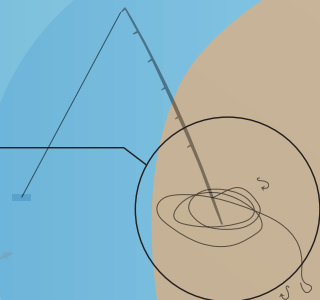
7. BALONI

Vismaz 4 gadi
vai nesadalās
nemaz
atkarībā no
materiāla veida

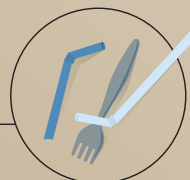
**9. MAKŠKĒR-
AUKLA**

600 gadi

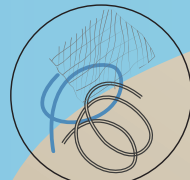
6. SALMIŅI
un citi 1x
lietojamie plast-
masas galda
piederumi

200 gadi

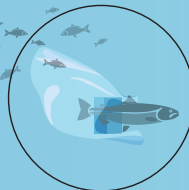
**4. PLASTMASAS
VIRVES (ZVEJAS
TĪKLI)**

30-40 gadi

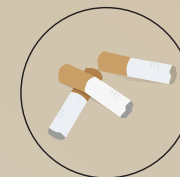
**1. PLASTMASAS
MAISIŅŠ**

20-1000 gadi

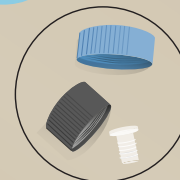
2. IZSMĒĶI

10-12 gadi
Sadalās līdz
pat 15000
mikrošķiedrās.

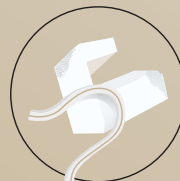
**3. PLASTMASAS
PUDEĻU KORĶIS**

450-1000 gadi
Mēdz sadalīties
lēnāk nekā pudele
plastmasas
specifikas dēļ.

**5. PUTUPLASTS
(IZOLĀCIJA UN
IEPAKOJUMS)**

500 gadi
vai nesadalās
nemaz

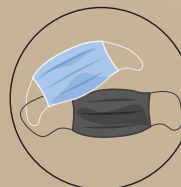
**8. PLASTMASAS
PUDELE**

450-1000 gadi

**10. MEDICĪNISKĀS
SEJAS MASKAS**

→ 450 gadiem
Sadalās līdz pat
17300 mikrošķiedrās.

LEĢENDA

 Sadalīšanās
laiks

PAŠVALDĪBU RĪCĪBAS TĪRAI PIEKRASTEI

1.

Situācijas pašvaldībā
izvērtēšana un vietējā rīcības
plāna izveide.

2.

Stingrāki saistošie
noteikumi un atbildīga
kontrolē pludmales un
piekrastes zonā.

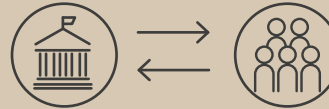
3.

Plastmasas, īpaši
vienreizlietojamās,
izmantošanas iero-
bežojumi piekrastes
un pludmales zonās -
komercobjektos,
pasākumos.

4.

Sadarbība ar sabiedrību -
izglītošana, iesaistīšana
sakopšanas pasākumos,
atbalsts vietējām
iniciatīvām.

5.

Pludmales un piekrastes zonu
labiekārtošana, izvēloties
labākos risinājumus atkritumu
prevencijai.

6.

Iesaistīšanās Zilā Karoga
programmā, ekosertifikācijas
programmu popularizēšana
tūrisma uzņēmējiem.

7.

Zaļā iepirkuma
prakses un
principu ieviešana.

CEĻKARTE TĪRAI JŪRAI UN PIEKRASTEI

OSTAS UN JAHTU OSTAS

Uzlabojumi servisa un remonta zonās, domājot par atkritumu nonākšanas apkārtējā vidē novēršanu.

Infrastruktūra ostās un jahtu ostās drošai notekūdeņu, pelēko ūdeņu un bīstamo atkritumu apsaimniekošanai.

BŪVNIECĪBA

Būvlaukumu darbība tiek kontrolēta, spēkā ir regulējums, kas uzrauga izolācijas un citu materiālu atkritumu atbildīgu un pareizu apsaimniekošanu.

PILSĒTAS

Atkritumu pieņemšanas iekārtu dizaina un funkcionalitātes uzlabojumi, kā arī atbilstošs to pieejamības daudzums un blīvums atkarībā no apmeklējuma noslodzes.

Atbilstoši pārvaldīta atkritumu apsaimniekošanas rutina, nepieļaujot atkritumu konteineru pārpildīšanu.

Uzlabojumi atkritumu šķirošanas infrastruktūras pieejamībā.

NOTEKŪDEŅU APSAIMNIEKOŠANA

Uzlabojumi notekūdeņu un lietus-ūdeņu apsaimniekošanā, nepieļaujot dažādu atkritumu nonākšanu apkārtējā vidē.

LIETUS

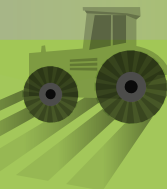
VĒJŠ

LIETUS-
ŪDENI UN
PLŪDI

NOTEKAS
UN UPES

LAUKSAIMNIECĪBA

Plastmasas iepakojumu, plēvju un citu lauksaimniecībā izmantojamu materiālu atbilstoša savākšana un šķirošana.

MĀJSAIMNIECĪBAS

Izglītojošas un izpratni veicinošas kampaņas, kas pievērš uzmanību higiēnas preču noskalošanas kanalizācijā problēmai.

PIEKRASTES TŪRISMS UN REKREĀCIJA

Vienreiz lietojamo priekšmetu aizliegums piekrastes komercobjektos un pasākumos.

Atbilstoši aprīkotas un pārvaldītas smēķēšanas zonas.

Atkritumu novēršanas un apsaimniekošanas labo prakšu ieviešana: depozīta sistēmas (piemēram, dzērienu glāzēm), informatīvas un izglītojošas kampaņas, dalība ekosertifikāciju programmās u.tml.

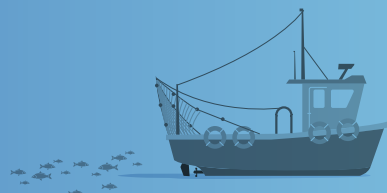
NELEGĀLA ATKRITUMU IZGĀŠANA

Efektīvu informācijas un rīcības sistēmu izveide, sabiedrības iesaiste nelegālo atkritumu izgāšanas "karsto punktu" identificēšanā.

ATKRITUMU PĀRVALDĪBA

Sniega izvešana no pilsētas teritorijas ziemas sezonā, lai novērstu izkusušā sniega nonākšanu iekšzemes ūdeņos un jūrā.

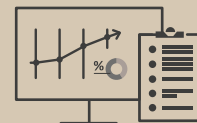
INDIVIDUĀLĀS RĪCĪBAS TĪRAI PIEKRASTEI

2.

Esi piemērs ar savu rīcību, izvairies no vienreizlietojamo trauku un iepakojumu lietošanas un šķiro atkritumus, mudini to darīt arī līdzilvēkus.

3.

Palidzi pētniekiem, vides aktivistiem un pašvaldībai vākt un apkopot informāciju par jūras piesārņojošajiem atkritumiem (piemēram, izmanto rīku *Marine Litter Watch*).

1.

Organizē aktivitātes vietējai kopienai - izglīto un skaidro jūras piesārņojošo atkritumu problemātiku un nepieciešamību rīkoties. Aicini palīgā jomas pārstāvjus.

4.

Piedāvā pašvaldībai risinājumus jūras piesārņojošo atkritumu samazināšanai, kas, tavuprāt, būtu nepieciešami.

5.

Iesaisties Ekoskolu programmas aktivitātēs un aicini to darīt arī citus.

6.

Neignorē pārkāpumus, ziņo par tiem Vides SOS.

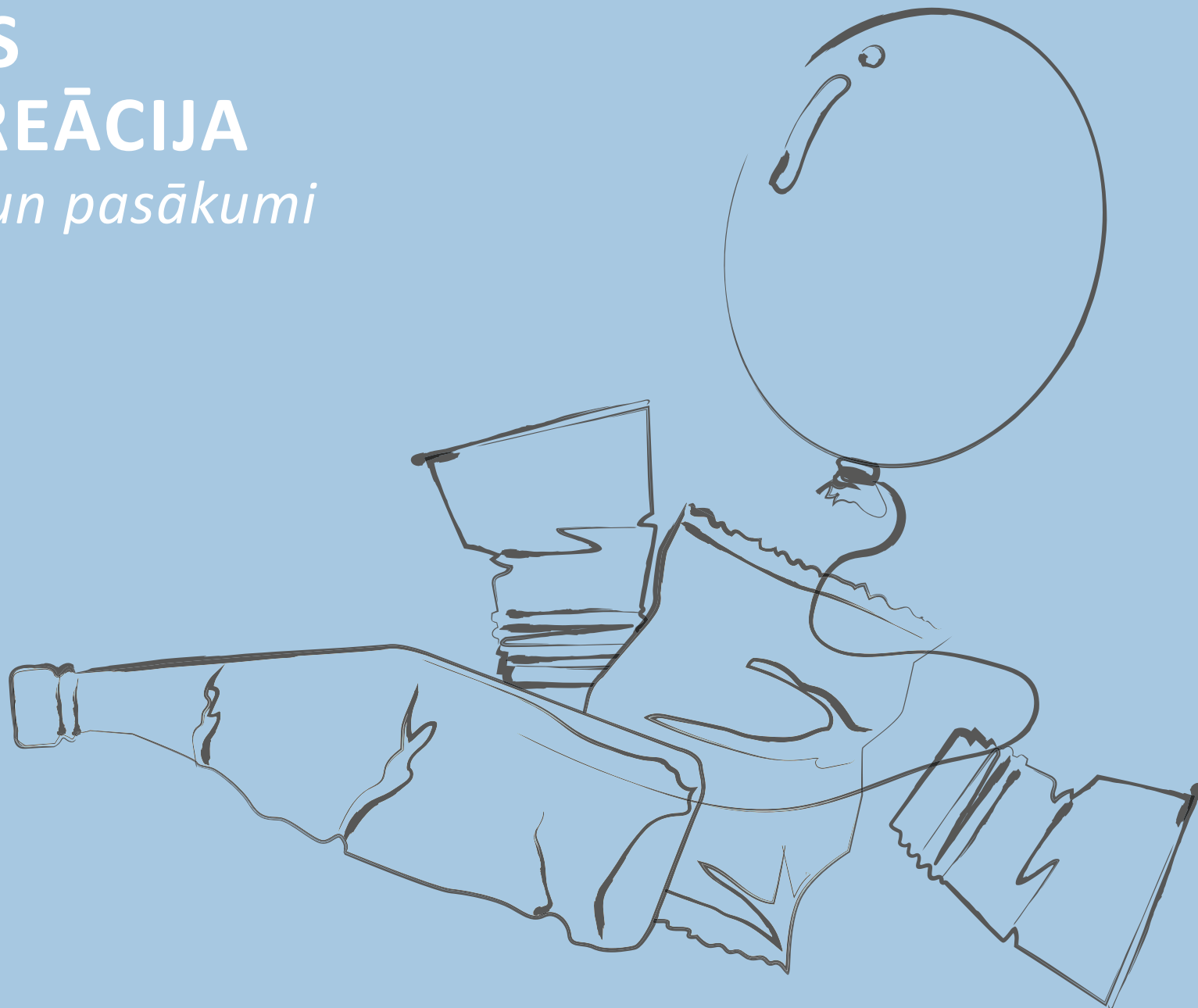
7.

Organizē un piedalies piekrastes sakopšanā.

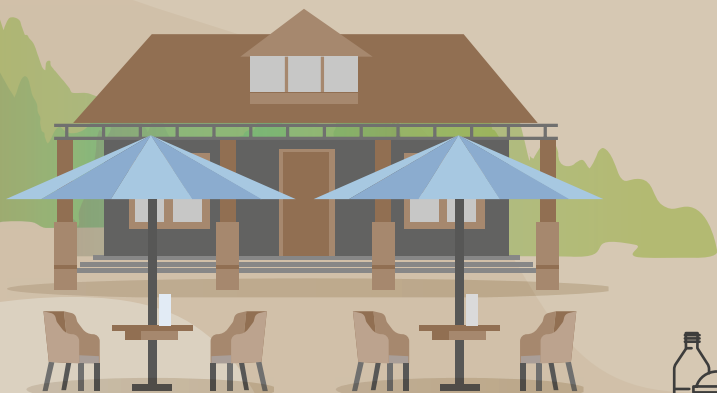
TŪRISMS UN REKREĀCIJA

iniciatīvas un pasākumi

CEĻAKARTE TĪRAI PIEKRASTEI - KAFEJNĪCĀM UN STENDIEM

- 2.** Ieviesiet vietējo
depozīta sistēmu
glāzēm.

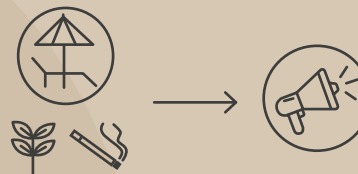
- 4.** Neiepakoiet līdzņemamo
ēdienu plastmasas vai
putuplasta materiālos.
Piedāvāiet klientiem izmantot
personīgos traukus ēdiena
līdzņemšanai.

- 3.** Dzeramo ūdeni kafejnīcās
piedāvāiet bez maksas vai
izvietojiet ūdens uzpildes
automātu.

- 5.** Nepiedāvāiet vienreiz
lietojamus galda
piederumus.

- 7.** Palīdziet novērst pārkāpumus
smēķēšanas ierobežojumu
nosacījumiem pludmales un
piekrastes zonās.

- 1.** Netirgojiet lietas, kas apdraud jūru,-
balonus, plastmasas īsa dzīves cikla
priekšmetus un suvenīrus.

- 6.** Līdzdarbojieties
piekrastes tīrības
uzraudzībā un
sakopšanā.

- 8.** Izglītojiet apmeklētājus
par atbildīgu rīcību un
uzvedību.

CEĻAKARTE TĪRAI PIEKRASTEI - VIESNĪCĀM UN KEMPINGIEM

1.

Nodrošiniet piekrastes apstākļiem atbilstošu atkritumu apsaimniekošanu (konteineru veids un dizains, šķirošanas iespējas, norādes un informācijas zīmes, regulāra noslodzei atbilstoša konteineru iztukšošana).

2.

Dzeramo ūdeni kafejnīcās piedāvājiēt bez maksas vai izvietojiet ūdens uzpildes automātu.

3.

Ieviesiet vietējo depozīta sistēmu glāzēm.

4.

Neiepakojiet līdzņemamo ēdienu plastmasas vai putu-plasta materiālos. Piedāvājiēt klientiem izmantot personīgos traukus ēdiena līdzņemšanai.

5.

Līdzdarbojiēties piekrastes tīrības uzraudzībā un sakopšanā.

7.

Īstenojiēt zaļā iepirkuma praksi un principus.

6.

Iesaistīēties ekosertifikācijas programmās.

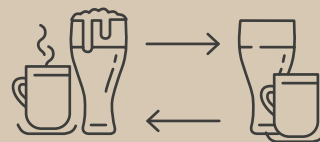

8.

Izglītojiēt apmeklētājus par atbildīgu rīcību un uzvedību.

CEĻAKARTE TĪRAI PIEKRASTEI - FESTIVĀLIEM UN PASĀKUMIEM

1.

Īstenojiet depozīta sistēmas glāžu un/vai galda piederumu un trauku ieviešanu.

2.

Plānojot pasākumus, izskatiet un ņemiet vērā labās prakses piemērus.

3.

Plānojiet un ieviesiet atbilstošu atkritumu apsaimniekošanas sistēmu (atkritumu urnu veids un dizains, šķirošanas opcijas, informatīvās zīmes u.tml.).

4.

Ierobežojiet īsā dzīves cikla un plastmasas suvenīru tirdzniecību.

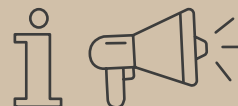

5.

Pārdomāti plānojiet un izvietojiet smēķēšanas zonas, lai smēķēšanas atkritumi nenonāktu apkārtējā vidē.

6.

Izvietojiet dzeramā ūdens uzpildes stacijas un ierobežojiet ūdens pudelēs tirdzniecību.

7.

Izglītojiet apmeklētājus par atbildīgu rīcību un uzvedību.

8.

Organizējot pasākumu, īstenojiet zaļā iepirkuma praksi.

CEĻAKARTE TĪRAI PIEKRASTEI - JAHTU OSTĀM

1.

Piedāvājiēt piekrastes apstākļiem atbilstošu atkritumu apsaimniekošanu (konteineru veids un dizains, šķirošanas iespējas, iespēja nodot bīstamos, elektronikas un remonta atkritumus, norādes un informācijas zīmes, regulāra noslodzei atbilstoša konteineru iztukšošana).

3.

Informējiēt viesus par atkritumu novēršanas un samazināšanas iespējām (norādes, piktogrammas u.c.).

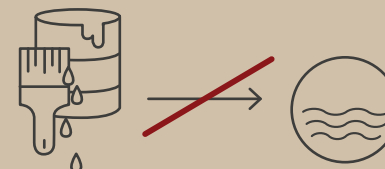
2.

Nodrošiniēt iespēju kontrolēti nodot kanalizāciju un pelēkos ūdeņus.

4.

Iesaistieties Zilā Karoga ekosertifikācijas programmā, darbībā ieviešot metodoloģiju videi draudzīgai jahtu ostas apsaimniekošanai un darbībai.

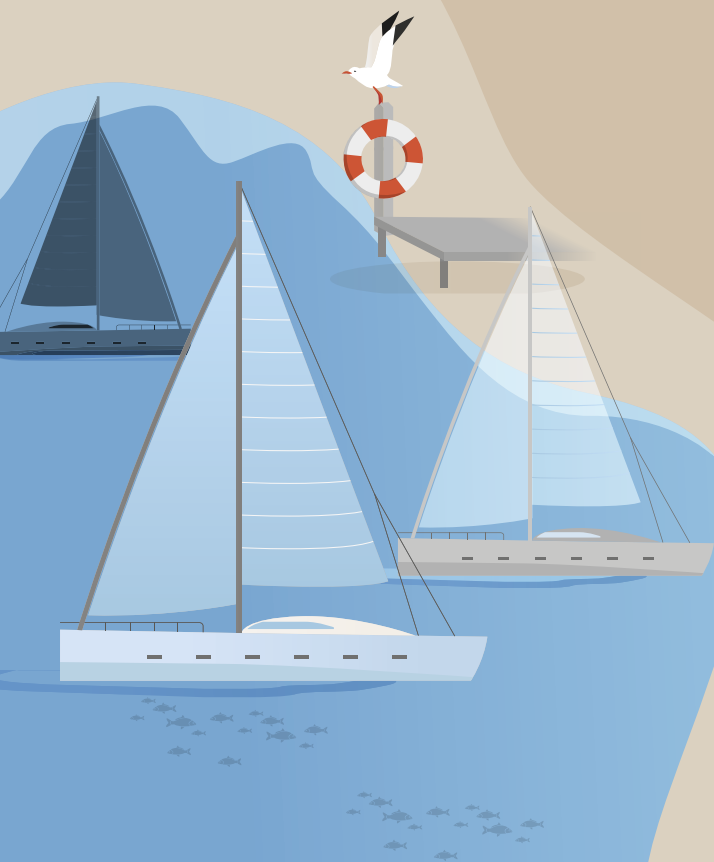
5.

Atbilstoši aprīkojiēt remonta un apkāpēs zonas, lai atkritumi nenonāktu upēs un jūrā.

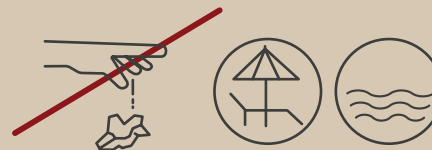
6.

Izglītojiēt apmeklētājus par atbildīgu rīcību un uzvedību.

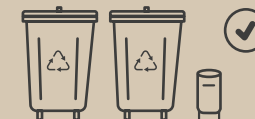

CEĻAKARTE TĪRAI PIEKRASTEI - PLUDMALES APMEKLĒTĀJIEM

1.

Neizmet atkritumus
dabā!

2.

Neizmet atkritumus
tam neparedzētās
vietās un šķiro!

3.

Neizmanto
vienreizlietojamus traukus
un iepakojumus.

4.

Ja redzi atkritumus,
pacel!

6.

Izmanto un ņem līdzi atkārtoti
lietojamu ūdens pudeli, lai
nebūtu vajadzības to ik reizi
iegādāties no jauna.

5.

Iesaisties un
informē.

7.

Atbalsti un dod priekšroku
piekrastes uzņēmējiem, kas
rūpējas par dabu un kuriem
rūp vides problēmas.

8.

Iedrošini ģimeni
un draugus būt
apzinīgiem un
atbildīgiem.

LABĀ PRAKSE

tūrisms un rekreācija

“Izvēlies vienu” pelnu trauki

“Izvēlies vienu” pelnu trauki ir tematiski pielāgojamas pelnu un izsmēķu atkritumu urnas, kas, kā pierādīts, samazina cigarešu izsmēķu pakaišus. Katrs pelnu trauks prezentē jautājumu ar diviem atbilžu variantiem, no kuriem smēķētāji izvēlas vienu, pie attiecīgā atbilžu varianta izmetot izsmēķi. Smēķēšanas atkritumi krājas aiz stikla sienas, kas sadalīta divās kolonnās, tādējādi parādot, kurš atbilžu variants ir populārāks. Pelnu trauku apsaimniekotājs ērti var mainīt jautājumus un piedāvātās atbildes. Tie var būt atjautīgi, smieklīgi, tematiski, pat provokatīvi – atkarībā no auditorijas. Londonā, Apvienotajā Karalistē, šie pelnu trauki ir pierādījuši smēķēšanas atkritumu sarukumu noslogotās zonās līdz pat 74%.

<https://ballotbin.co.uk/>, <https://commonworks.co.uk/>

Zaļo pasākumu plānošana

Igaunijā Tartu dabas māja ir izveidojusi un publicējusi rokasgrāmatu par videi draudzīgu pasākumu rīkošanu pasākumu organizatoriem. Ir arī Facebook grupa “Green events”, kurā tiek popularizēta labā prakse dažādās jomās un tēmās, piemēram, atkritumu rašanās novēršana un vienreiz lietojamo plastmasas izstrādājumu alternatīvas.

<https://map.seas-at-risk.org/>

Glāze - pelnutrauks

Larnakā, Kiprā, pilsētas rosīgākajos stratēģiskajos punktos ir izvietoti desmit stendi ar biodegradablām plastmasas glāzēm. Pie katra stenda ir rakstiskas instrukcijas, 100 pelnu trauki un speciāla atkritumu urna. Katrs apmeklētājs – smēķētājs – uz pludmales apmeklējuma laiku var paņemt konusam līdzīgo plastmasas glāzi smēķēšanas atkritumiem. Dodoties prom, smēķētāji glāzes saturu izber speciālā atkritumu urnā un glāzi atstāj stendā nākamajiem lietotājiem.

<https://www.togetheryprus.org/en/about-us/>
<https://www.blastic.eu/>

Publiskie pasākumi bez plastmasas

Igaunijā Tallina ir noteikusi pilsētas mēroga aizliegumu vienreizlietojamās plastmasas izmantošanai publiskos pasākumos. Daži izņēmumi joprojām ir spēkā, ņemot vērā pārejas uz alternatīvām, kas nesatur plastmasu, posmu. Ilgtermiņa plāns ir virzīties uz tikai atkārtoti lietojamu un uzpildāmu produktu izmantošanu pilsētas publiskajos pasākumos.

<https://map.seas-at-risk.org/>

Es burāju, es šķiroju

Franču atkritumu novēršanas organizācija *“Gestes Propres”* (“Tīri ieradumi”) ik vasaru kopš 2012. gada rīko kampaņu “Es burāju, es šķiroju” (*“I sail, I sort”*). Kampaņas mērķis ir veicināt izpratni par nepieciešamību piekopt pareizus paradumus, lai samazinātu jūras piesārņojošo atkritumu daudzumu un mudinātu cilvēkus uz jahtas/laivas/kuģa šķirot atkritumus un nogādāt tos atpakaļ piestātnē, tā vietā, lai tos izmestu aiz borta, jūrā. Atkritumu maisi šim mērķim tiek nodrošināti.

<http://www.pechpropre.fr>

#ZaļākasOstas

MDL Marinas pieredzējušu un profesionāli atbilstoši kvalificētu speciālistu komanda visos jahtu ostu attīstības un darbības aspektos darbojas ar vides uzlabošanas jautājumiem, ņemot vērā, ka jahtu ostu darbībai ir būtiska ietekme uz vidi. Viņi aktīvi strādā pie ilgtspējības aktivitāšu progresā un ilgtermiņa ieguldījuma inovatīvām eko-iniciatīvām jahtu ostās, tāpēc koncepta #ZaļākasOstas (*#GreenerMarinas*) ietvaros viņi dalās ar saviem līdzšinējiem sasniegumiem, kā arī labās prakses piemēriem.

<https://www.mdlmarinas.co.uk/greener-marinas/>

https://www.mdlmarinas.co.uk/_assets/

“Okeānam draudzīga” maltīte līdzņemšanai

Vienkārša ideja ar milzīgu ietekmi – tā iniciatīvu *“Ocean friendly to go”* raksturo NVO no ASV, *The Surfrider Foundation*. Tās pamatā ir ļoti vienkāršs koncepts – restorāni sagatavo viesiem pasūtījumus līdzņemšanai uz atkārtoti lietojamiem traukiem un ļauj klientiem pašiem pārlikt pasūtījumu viņu personīgajos traukos. Restorāns ir iekārtojies tam īpaši paredzētu vietu. *“Tas ir ļoti rezultatīvs un veiksmīgs risinājums mums, klientiem un okeānam.”*

<https://sandiego.surfrider.org/>

“Iepirkšanās bez iepakojuma” marķējums

Minhenē, Vācijā, bāzētā NVO *“Rehab Republic”* laida klajā marķējumu *iepirkšanās bez iepakojuma*, kas tagad atrodams arī citviet valstī. Tas norāda uz veikaliem un kafejnīcām, kur preces var iegādāties bez vienreiz lietojamā iepakojuma un klienti var ņemt līdzi savus atkārtoti lietojamus traukus. Uzņēmumi – vai nu tie ir veikali, kafejnīcas u.c. – ir viegli atrodami pēc marķējuma – uzlīmes – to logos un uz letēm, kā arī tiešsaistē.

<https://map.seas-at-risk.org/wp-content/>

Ilgospējīga viesnīca

Vērtīgs ilgtspējīgas viesnīcas piemērs meklējams Portugālē, Lisabonā – *Impact house*. Tā ir vieta, kur satiekas uz ilgtspējību virzīts hostelis, vietējo ēdienu restorāns, kafejnīca pie baseina un dažādi ievērojami pasākumi un sanāksšanas. Ideja kopumā var šķist ne visai viegli realizējama, taču ir iespējams smelties iedvesmu citām mazām idejām un piemēriem videi draudzīgam darbam un apsaimniekošanai, kas varētu palīdzēt uzlabot vietējās viesnīcas un virzīties uz ilgtspējību un jaunu labai draudzīgu aktivitāšu un iniciatīvu īstenošanu.

<https://impactrip.com/impact-house/>

Tūrisms roku rokā ar dabu

Inn with wildlife, Oceanfront Luxury Resort Inn by the Sea, ASV, iniciatīva. Lai gan šis kūrorts tiecas sniegt saviem klientiem luksusa pakalpojumus, kas ir augsta līmeņa mērķis, ir vērts pievērst uzmanību viņu rīcībām pretī ilgtspējai un vides saglabāšanai. Svaiga un vegāniska vietējā pārtika restorānā, videi draudzīgi tīrīšanas līdzekļi, ūdens un enerģijas resursu taupība, otrreizēja pārstrāde, pārtikas atkritumu kompostēšana u.tml. Ir svarīgi spert arī mazus soļus, lai šādu praksi īstenotu jebkura izmēra un veida viesnīcā.

<https://innbythesea.com/about/green-initiatives>

Zaļā Atslēga

Abi iepriekš minētie viesnīcu un hosteļu labās prakses piemēri parāda, ka biznesa darbībā ir iespējams īstenot dažādas videi draudzīgas rīcības. Vēl viena iniciatīva – ekosertifikācijas programma – ir Zaļās Atslēgas tūrisma apbalvojums, kas ir vides atbildības un ilgtspējas vadošais izcilības standarts tūrisma industrijā. Zaļā Atslēga sniedz sarakstu ar kritērijiem, kas jāīsteno viesnīcas darbībā, lai pretendētu uz balvas saņemšanu, taču vismaz dažu kritēriju, kas ietver vairākus mazus soļus, īstenošana jau ir liels solis pretī ilgtspējīgam viesnīcas darbam. Zaļās Atslēgas apbalvojums tiek piešķirts arī citiem tūrisma un viesmīlības pārstāvjiem kā, piemēram, viesnīcām, mazajām tūrisma mītnēm, kempingiem, restorāniem, konferenču centriem un muzejiem.

<https://www.greenkey.global/>

MĀJSAIMNIECĪBAS

iniciatīvas un pasākumi

CEĻKARTE TĪRAI PIEKRASTEI - MĀJSAIMNIECĪBAS

1.

Kur iespējams, izvairies no
nepārstrādājamas plastmasas
iepakojuma.

2.

Sarūpējiet ģimenei atkārtoti
lietojamas ūdens pudeles un
traukus lietošanai brīvdabas
piknikos un pasākumos.

4.

Izmanto šķirošanas opcijas,
iedrošini to darīt arī
kaimiņus un apkārtējos.

6.

Aktīvi iesaisties vietējo lēmumu
pieņemšanā, piedāvā savus
risinājumus un rīcības.

3.

Nenoskalo higiēnas
preces kanalizācijā.

5.

Atbalsti un dod priekšroku
uzņēmumiem, kas rūpējas
par dabu un kuriem rūp
vides problēmas.

LABĀ PRAKSE

mājsaimniecības

Nenoskalo, bet izmet

“Nenoskalo, bet izmet” (“*Bag It and Bin It - Don’t Flush it*”) kampaņas mērķis ir veicināt izpratni par un samazināt sanitāro un citu higiēnas priekšmetu nonākšanu pludmalēs, upju krastos un to ūdeņos Apvienotajā Karalistē. Kampaņas galvenā mērķauditorija ir sievietes vecumā no 15 līdz 45 gadiem, kuras tiek lūgtas un mudinātas nenoskalot sanitāros un higiēnas atkritumus tualetes podā, bet tā vietā no tiem atbrīvoties, izmetot tos atkritumos. Kampaņas popularizēšanā tika izmantotas skrejlapas, uzlīmes un citi izpratni veicinoši materiāli. Kampaņa tika īstenota arī skolās.

<https://www.marlisco.eu/>

Atkritumu šķirošana, izpratnes veicināšana un atkritumu apsaimniekošana

IASH, Hannoveres indiāņu pārstāvji, īstenoja projektu, kura mērķi bija īpaši balstīti iedzīvotāju izpratnes veicināšanā un atkritumu apsaimniekošanas videi draudzīgā un sociāli atbildīgā veidā iesaistīšanā (biodegradablie, pārstrādājамie, mājsaimniecības bīstamie atkritumi u.c.), kā arī atkritumu savācēju apmācīšanā. Aktivitāšu un iniciatīvu rezultātā tika izcelti ilgtspējīgas attīstības mērķi, kā kopienu veselība un labklājība, ilgtspējīgu pilsētu, kopienu un klimata aktivitātes u.tml.

<https://ias-hannover.de/project/>

Reuse Box

Projekta “Reuse box” ietvaros divās pilsētās Austrijā tika ieviests jauns rīks atkārtoti lietojamu preču savākšanai. Iedzīvotājiem ir iespēja bezmaksas saņemt kastes, kas ir īpaši izstrādātas un optimizētas ar mērķi tajās ievietot pēc iespējas vairāk lietu, kastei nekļūstot pārmērīgi smagai. Atkārtoti lietojamo lietu saraksts ietver grāmatas, traukus, rotaļlietas, sporta inventāru, darba instrumentus, elektriskās iekārtas u.tml. Saņemtās – ziedotās – kastes tika sašķirotas, un ievērojams daudzums saņemto lietu tika pārdots atkārtoti lietojamo preču veikalos, tādējādi izvairoties no nevajadzīga atkritumu pieauguma. Pateicoties iniciatīvai, vairākiem cilvēkiem atkārtoti lietojamo preču veikalos tika saglabātas darba vietas, kā arī parādījās jaunas.

<https://projects2014-2020.interregeurope.eu/>

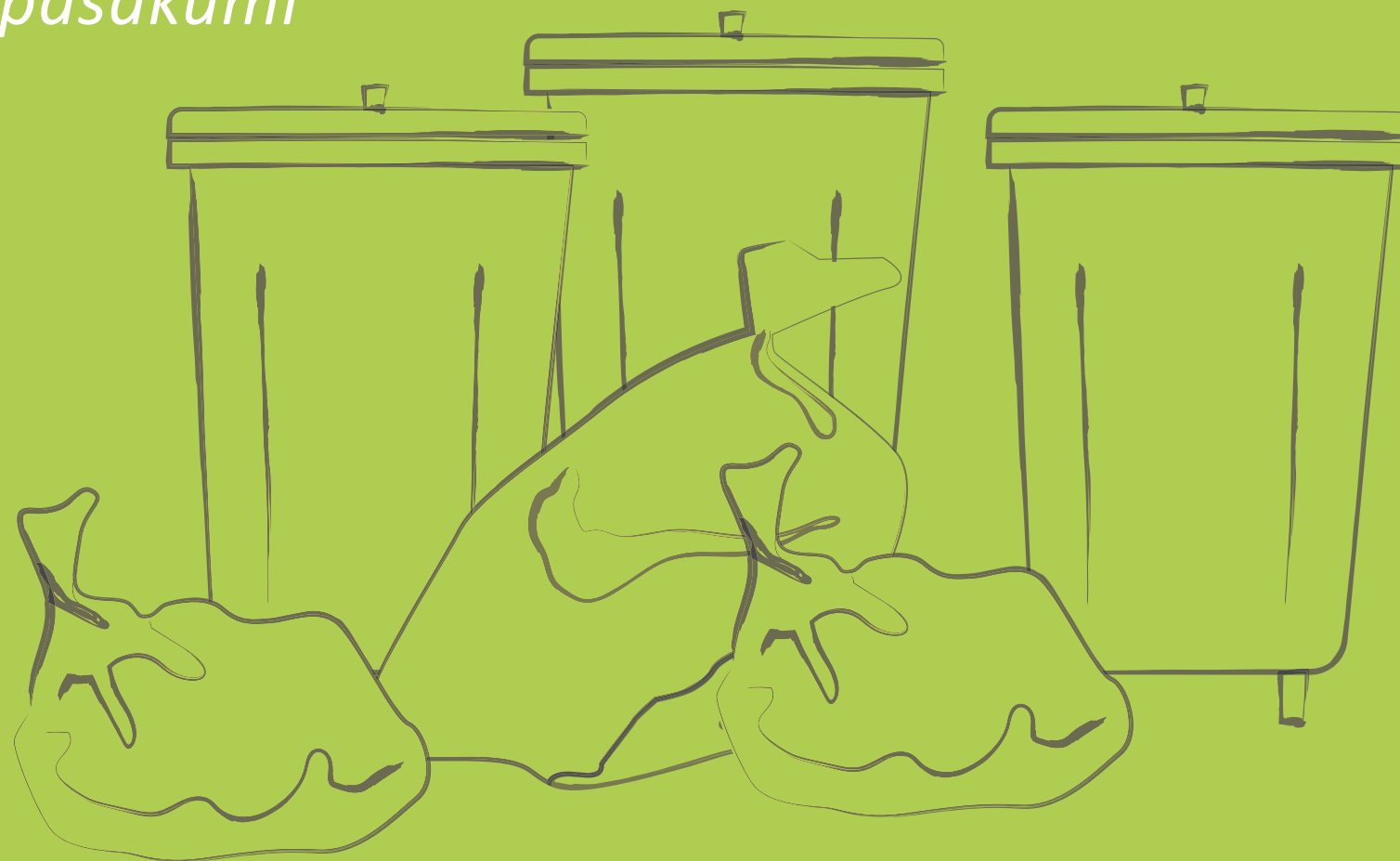
Subsīdijas auduma autiņiem

Beļģijā arvien vairāk pilsētu mudina vecākus investēt atkārtoti lietojamos – mazgājamos – autiņos, piedāvājot subsīdijas. Mazgājamo autiņbiksīšu izmantošana zīdaiņiem ir ne tikai finansiāli izdevīgi ģimenēm, lai ietaupītu finanšu līdzekļus, bet arī ievērojami samazina atkritumu daudzumu, ko rada vienreizējās lietošanas autiņi. Datu salīdzinājums apstiprina, ka pilsētās, kur tiek piedāvātas subsīdijas, ģimenes atkārtoti lietojamo autiņbiksīšu iegādei vienreiz lietojamo autiņu vietā tērē daudz mazākas summas, no kurām ievērojama daļa tiek atmaksāta.

<https://map.seas-at-risk.org/>

ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA PAŠVALDĪBĀ

iniciatīvas un pasākumi

CEĻKARTE TĪRAI PIEKRASTEI - ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA

1.

Regulāri tiek pārbaudītas un uzlabotas lietusūdens novadīšanas sistēmas.

3.

Tiek ierosināti un atbalstīti atkritumu novēršanas pasākumi pašvaldībā.

6.

Piekraustes un upju krastu sakopšanas pasākumi.

2.

Pārdomāti tiek plānotas sniega izvešanas vietas un to aprīkošana, lai nepieļautu atkritumu nonākšanu apkārtējā vidē un ūdeņos.

4.

Plānojot atkritumu apsaimniekošanas un šķirošanas infrastruktūru, vērā tiek ņemti ekodizaina pamatprincipi (atkritumu urnu veids un izmērs, apsaimniekošanas intensitāte, lietotājam draudzīgs dizains u.tml.).

5.

Pastiprināta uzmanības un regulāras pārbaudes noslogotākajās piegružošanas vietās.

7.

Uzņēmēju un uzņēmumu motivēšana atkritumu novēršanas pasākumu ieviešanai un īstenošanai.

LABĀ PRAKSE

pašvaldības atkritumi

Bikstīšana

Bikstīšanas teorijas pamatā ir ideja, ka cilvēkus ir iespējams iedrošināt un ietekmēt rīkoties pareizi bez iepriekš apsolītas atlīdzības vai piespiešanas. Kopenhāgenā, Dānijā, uz ielām tika uzzīmētas krāsainas pēdas, kas veda tieši uz līdzīgas krāsas atkritumu tvertni. Eksperimenta laikā pirms un pēc pēdu uzzīmēšanas gājējiem tika dalītas konfektes papīrišos. Pēc tam tika salīdzināts zemē atrasto un atkritumu tvertnēs izmesto iepakojumu skaits pirms un pēc soļu uzzīmēšanas. Rezultāti norādīja uz būtisku pozitīvu atšķirību, kā rezultātā krāsainās pēdas un atkritumu tvertnes pierādīja savu potenciālu.

<https://www.zerowastescotland.org.uk/>

Vides sakopšanas kampaņas

Ir atrodami vairāki veiksmīgi vides sakopšanas kampaņu piemēri. Labs piemērs vispārīgai vides sakopšanas kampaņai meklējams Tallinā, Igaunijā, kur ik gadu pavasarī vietējie Tallinas iedzīvotāji ir aicināti piedalīties dažādos vides sakopšanas pasākumos un talkās, kas aptver gan pilsētas ielas un zaļās zonas, gan arī pludmales. Uzkopšanas pasākumi tiek organizēti, tajos iekļaujot arī izpratni veicinošas un izglītojošas aktivitātes un spēles, kas nereti ir arī izklaidējošas, un dalība tajās ir vienkārša.

Vēl viens piemērs ir kampaņa “Mana Jūra” un tās zaļā ekspedīcija Latvijā. Ekspedīcija ilgst vienu mēnesi, kuras laikā interesenti ir aicināti piedalīties jūras piesārņojošo atkritumu monitoringos, pludmales sakopšanas darbos visā Latvijas robežas Baltijas jūras piekrastē. Paralēli tam, ik dienu (pēc vēlēšanās) kājām mērojot 10-25 kilometrus gar piekrasti, mēneša laikā mērojot 500 kilometru.

<https://www.tallinn.ee/heakorrakuu/>;

<https://www.manajura.lv/>

Izmet ar labu

“Keep Britain Tidy” iniciatīva “Bin it for good” – kampaņa, kuras mērķis ir arvien tīrākas pilsētu ielas, kā arī mudināt iedzīvotājus izmantot atkritumu konteinerus, tādējādi atbalstot vietējās labdarības organizācijas. Iniciatīvas mērķis ir mudināt cilvēkus pieņemt pareizos lēmumus atkritumu problēmas jautājuma risināšanā. Vietējām autoritātēm un organizācijām apvienojoties, tiek izvietotas “labdarības atkritumu urnas”, kur tās ir viegli pieejamas pēc iespējas lielākai sabiedrības daļai, lai, tās izmantojot, cilvēki varētu sniegt ieguldījumu vietējās sociālās situācijas uzlabošanā. Respektīvi, jo vairāk atkritumu tika savākts konteineros un mazāk savākti no ielām, jo vairāk naudas – ziedojumu – saņem labdarības organizācijas.

<http://www.keepbritaintidy.org/>

Pašvaldības ūdens mājas

Itālijā ir izveidots labi attīstīts vairāk nekā 4000 “ūdens māju” tīkls, kas iedzīvotājiem nodrošina pieejamību gan gāzētam, gan negāzētam ūdenim, ko uzpildīt privātajās pudelēs un traukos, lai samazinātu atkritumu, ko veido izlietotās plastmasas ūdens pudeles, apjomu. Šo pakalpojumu parasti nodrošina vietējie ūdens apgādes pakalpojumu sniedzēji. Lai šo praksi uzturētu un kontrolētu, dažas pašvaldības no iedzīvotājiem prasa nelielu pakalpojuma maksu, piemēram, pāris centrus par litru ūdens, kas joprojām ir izdevīgāk nekā iegādāties pudelēs uzpildītu ūdeni veikalā vai citviet. Citas pašvaldības, savukārt, nosaka maksimālo personai pieejamo ūdens daudzumu nedēļā. Iniciatīva tika aizsākta pirms 10 gadiem, un tā joprojām turpina pierādīt tās panākumus iedzīvotāju motivēšanā lietot krāna ūdeni.

<https://map.seas-at-risk.org/>

Mobilā aplikācija ziņošanai par nelegālu atkritumu izgāšanu zemes apsaimniekotājiem

“FlyMapper” ir bezmaksas rīks, ar kura palīdzību uzraudzīt un ziņot par nelegālu atkritumu izgāšanu, kas radīts ar mērķi palīdzēt vietējām iestādēm, autoritātēm un zemju īpašniekiem efektīvi un veiksmīgi cīnīties ar nelegālo atkritumu izgāšanu īpašumos un to apkārtnē. Rīks nav paredzēts plašai publiskai izmantošanai, tas ir kā mobilā aplikācija, tīmekļa sistēma, kas ļauj veikli reģistrēt radušos incidentus, kā arī sekot līdzi to statusam. Ideja radās, iedvesmojoties un ņemot vērā faktu, ka ik gadu tiek ziņots par neskaitāmi daudziem šādiem incidentiem, kuru risināšanā tiek ieguldīti lieli valsts līdzekļi. Pagaidām “FlyMapper” tiek izmantots Skotijā, Velsā un Anglijā.

<https://www.flymapper.org/>

INDUSTRIJAS UN LAUKSAIMNIECĪBA

iniciatīvas un pasākumi

CEĻKARTE TĪRAI PIEKRASTEI - INDUSTRIJAS UN LAUKSAIMNIECĪBA

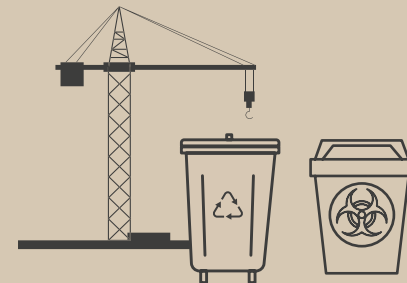
1.

Izpratni veicinošas un praktiskas rīcības, to piemēri lauksaimniecības plēvju un plastmasas iepakojumu savākšanā.

2.

Atbilstošas būvniecības atkritumu apsaimniekošanas uzraudzība.

3.

Atkritumu prevencijas iniciatīvas un aktivitātes ostās.

4.

Ieinteresēto pušu sadarbības platformas vietējā sabiedrībā.

5.

Uzņēmumu un uzņēmēju mudināšana īstenot labo praksi un atkritumu prevencijas pasākumus.

LABĀ PRAKSE

industrijas un lauksaimniecība

Zvejo atkritumus

Iniciatīva “*Fishing for Litter*” balstīta sadarbībā ar zivsaimniecības asociācijām. Zvejnieki ir aicināti brīvprātīgi atgriezt krastā, ostās, atkritumus, kas tika savākti zvejas tīklos zvejas laikā. Šī rīcība netiek kompensēta finansiāli, taču zvejniekiem, kas atbalsta iniciatīvu, netiek piemērotas atkritumu apsaimniekošanas izmaksas. Zvejniekiem tiek nodrošināti īpaši maiši, kuros savākt izzvejotos atkritumus, kā arī ostās ir konteineri, kuros atstāt maisus. Pēc tam notiek savākto atkritumu analīze, lai izdarītu secinājumus par atkritumu veidiem, daudzumu un iespējām tos pārstrādāt.

<https://www.marlisco.eu/>

<https://aqua-lit.eu/>

Atkritumu pieņemšanas un šķirošanas punkti uz kuģiem

2007. un 2008. gadā Portugālē, Kaskaisas (*Cascais*) pašvaldībā, uz kuģiem tika izvietoti atkritumu konteineri, lai novērstu atkritumu nonākšanu jūrā. Vēlāk Kaskaisas Zvejas ostā tika īstenota iniciatīva “*Ekopunkts*”, kur bija iespējams nodot īpaši bīstamos atkritumus, kā baterijas, akumulatori, eļļas, eļļas filtri, netīri iepakojumi u.tml. Par “*Ekopunkta*”

darbību un atkritumu apsaimniekošanu atbild paši zvejnieki un ostas pārstāvji, ziņojot atkritumu apsaimniekotāju kompānijām par nepieciešamību savākt atkritumus no konteineriem un “*Ekopunkta*”.

<https://www.marlisco.eu/>

Labā prakse komunikācijā, apmācībā un informēšanā lauksaimniekiem: piemērs no Polijas

Vides kontekstā lauksaimniecība ir labi zināma saistībā ar plastmasas izmantošanu tajā, tāpēc, kamēr tas nav pilnībā aizliegts, ir būtiski veicināt izpratni un dalīties ar labas prakses piemēriem un idejām darbību īstenošanā, uzlabošanā. Tādēļ ļoti būtisks instruments ir komunikācija. Gadījums no Polijas sniedz trīs piemērus, kā ar komunikācijas palīdzību risināt problēmu – sadarbība ar *influenceriem* un jau eksistējošiem veidsmīgiem komunikācijas kanāliem, sadarbība ar pārdošanas kanāliem un pārstāvjiem, kā arī apmācību veidošana lauksaimniekiem sadarbībā ar pašvaldībām un citām organizācijām.

<https://ec.europa.eu/>

Fish & Click

Projekta “INDIGO” publiskās pētījumu programmas “*Fish & Click*” mērķis ir apkopot informāciju par pamestu, nozaudētu un izmestu makšķerēšanas inventāru, kas atrodams gan jūrā, gan piekrastē. Dati vēlāk tiek izmantoti, lai sasniegtu projekta mērķi – radīt biodegradablu zvejas inventāru, lai samazinātu kopējo plastmasas daudzumu jūrā un okeānā. Lai mērķi sasniegtu, ir izstrādāta mobilā aplikācija, kurā ikviens – gājēji, braucēji, laivotāji – var aizpildīt protokolu, kurā reģistrēt savus novērojumus par redzēto. Apkopotie dati ir svarīgi ne tikai ilgtspējīga un videi draudzīga inventāra izstrādē, bet arī sabiedrības informēšanai un izpratnei par situāciju.

<https://fishandclick.ifremer.fr/about>

Lidostas bez plastmasas

Romas Fjumičino – Leonardo da Vinči lidosta ir pieņēmusi izaicinājumu kļūt par starptautisku “no plastmasas brīvu” centru. Ņemot vērā, ka lidostās rodas gan plastmasas, gan organiskie atkritumi, lidosta ir izvirzījusi mērķi pakāpeniski samazināt tās darbībā radīto atkritumu daudzumu. Lidosta strādā pie patstāvīgas organisko atkritumu kompostēšanas, īsteno projektu, kura ietvaros paredzēts samazināt plastmasas daudzumu lidostā, kā arī īsteno citas saistošas darbības, un, kas galvenais, drošības kontroles punktos ir izvietojusi PET pudeļu un skārdeņu nodošanas konteinerus, lai samazinātu arī šķidro atkritumu daudzumu, kā arī nodrošinātu šo atkritumu savākšanu un pārstrādi.

<https://map.seas-at-risk.org/>

